

"STATUS OG HUMØR"

Martin A. Hansen

Aaret 1945. Tilbageblik. Status! Hvad bliver Facit?

Har man paataget sig at gøre Regnskabet op, hvad der hverken er nemt eller indbydende, bør man være grundig og nøjagtig. Og ret beset er det jo et Regnskab, som ikke blot angaar enhver, men hvis Slutfacit er afhængig af hver enkelts Mening. Altsaa egentlig en Opgave for Gallup! I hvert Fald maa man ud paa Gader og Stræder med Notesblokken for at skrive op, hvad Folk mener om 1945.

Der er mange Meninger. Og man skulde jo tro, at tog man, som det ofte forsøges, og blandede alle Meninger sammen, saa fik man en Gennemsnitsmening, som var Sandheden om 1945. Men det gaar ikke. Det er helt hen i Vejret. Resultatet bliver graat i graat. Der er lyst, og der er mørkt i Aaret, men *graat* er det ikke.

En begynder med oplivet at snakke om, hvad vi har faaet, for det første Kaffe, for det andet The, for det tredje Tobak ... for det syvende Frihed ... Men saa kommer han ind paa at opregne Manglerne, og fra de rent materielle Mangler er der meget kort til de politiske, retslige, moralske, aandelige. Og som man fordyber sig i Tidens Mangler paa Oprigtighed, Sandhed, god Vilje, synes Minusserne at veje tungere til end Plusserne. Særlig Ungdommens Skuffelse og Skepsis vejer til paa Tabskontoen.

En mand ser temmelig lyst paa Tilstanden. Hvorfor? Den minder ham om det gamle og kendte. En anden ser sort paa den. Og hvorfor? Den minder ogsaa ham om det gamle og kendte. Jeg har aldeles ikke i Sinde at stille mig midt imellem de to og være Gennemsnit. De er begge Ofre for et Fejlsyn, for samme Drøm. Men naar den er en Ønskedrøm for den ene, er den et Mareridt for den anden.

Hvad man ogsaa bemærker, maaske selv har oplevet, det er, hvordan Synet af en sukkersødt smilende Collaboratør, der endnu hænger i Toppen, kan vække en Harme, som ligefrem overskygger Befrielsen. Ja, selv en ynkelig, ormstukken Mandarin kan vække denne Følelsesdom: Var det hele forgæves, siden han ikke er rystet ned endnu? Men holder man en Rotte nær til Øjnene, kan den godt se større ud end hele Himmelhvælvingen.. Saadan gaar det ikke saa sjældent med Vurderingen af Tidens Realiteter. Jeg vil nødig have Skyld for, at jeg undervurderer Rotteplagen eller forsværer Parasitter og ynkelige ormstukne Mandariner. Jeg vil blot gøre opmærksom paa, at der stadig er en Himmelhvælving. Den er ikke syet sammen af Rotteskind, graat i graat.

Man kan slet ikke endnu stille et objektivt og gyldigt Regnskab op, hvad Aaret 1945 angaar. Der er slet ikke Tale om, hverken at Plus eller Minus opvejer

hinanden, eller at Facit er negativt. Der er Tale om en uafklaret, dynamisk kæmpende Tilstand. Om ti, tyve eller sandsynligvis først om tredive Aar kan vi gøre Status! Men vænner man sig til denne fornuftige Tanke, mister man ikke lige saa let Pippet ved Synet af Oldermænds foreløbige Triumfer, for det bliver ikke dem, der skal gøre Tidens endelige Facit op eller skrive dens Historie.

Det er mere ens Humør end Kendsgerningerne selv, der er bestemmende for ens Vurdering af de nære Begivenheder. Og at Humøret hos mange har været skidt, derfor har man sandelig faaet Syn for Sagen i disse Maaneder. Havde man ikke ganske tabt sit eget, saa forslog ens Kræfter alligevel ikke til at holde andres oppe. Og naar man pure nægter, at det er helt sort og Nat er lige til Rotterne, saa er denne vurdering naturligvis ogsaa til en vis Grad bestemt af Humøret, men det Humør er dog sejdere og nyttigere end det Hovedhænger, som ingenlunde altid skyldes Lidelser, Prøvelser eller personlig Tænkning, men hos mange har været en Humørepidemi, forklarlig nok. Men hvor den ikke er andet, maa man se at komme paa Benene igen, slippe Jobs Potteskaar, inden man ender i aandelig Dovenskab, i Determinisme og kronisk Sortsyn, disse Smuthuller, hvori man saa rart kan gemme sig for de tilsyneladende trivielle, men nødvendige og stærke Opgaver, som Tiden er sprængfærdig fuld af.

Man har hørt enkelte sige nu i Sommer: Jeg er lige ved at ønske at jeg sad i Vestre igen! Det var vel at mærke ikke nogen, som burde sidde der nu. Det er ikke de ringeste, der til Tider ligefrem har trængt til en Enecelle igen. Der er i Havet Organismer, der lever i Dybet under saa uhyre et Tryk, at de, hvis de trækkes op til Overfladen, sprænges af det indre tryk. Saadan en pludselig og farlig Ændring af det sjælelige Pres oplevede nogle af de Sind, der var ude for den haardeste aandelige Belastning. Ved deres Ro og Styrke midt i Lidelsen holdt de ogsaa andre oppe, men da Befrielsen brat kom, kunde de ikke afspænde sig i Festtumlen, endsige politisk Fægteri. Disse Sind maa gennem svære Depressioner, men naar de har været gennem ogsaa det, kan Generationen af dem, tror jeg, vente sig fornyet Kraft, Mod, Initiativ. Lignende, men svagere psykiske Kriser har vel overhovedet mange, ikke mindst fra Modstandsbevægelsen, oplevet efter Befrielsen. Deraf en vis Stivhed, Ufrodighed, Irritabilitet, som gjorde det saa meget nemmere for Oldermænden at triumfere, da han udhvilet steg af Dynerne og satte sig til Bords igen. Men hvor Mismodet er begyndt at forstene i en Slags Ideologi, i en sort Kultus af det spildte og det forgæves, dér maa man sandelig i deres Navn, som betalte den fulde pris, og hvis Munde nu er stumme, sige til den stivmaskede Del af Ungdommen: Det er Overtro! I dyrker Spøgelser! Naar I har kunnet tage den første, haarde Tørn, saa var det tosset at opgive den næste og klagende sætte sig til at skrabe sig med Jobs Potteskaar. Hæng i! I skal ikke slippe jeres hede Indignation, men bare se, at Indignation alene ikke er nok, men at der skal Arbejde og Initiativ til, Dygtighed og Slid, Udvikling og Viden! I har kæmpet for vor Lov! I har befriet vor Lov! I har troligt siden holdt vor Lov – skønt Sladderkællinger sladrede om, I vilde noget andet! Og at I har respekteret og fuldt og helt været tro mod vores Lov i en indviklet og uoverskuelig Situation, hvor det for et spændt og deprimeret Sind godt kunde se ud, som den blev misrøgtet til Fordel for netop dem, der nylig sveg

den, det gør jer moralsk stærke, og det bør sammen med den Bevidsthed, at I har staaet en Prøve igennem og haft Oplevelser, som gør jer til den kraftigste unge generation, Danmark har haft i mere end et Aarhundrede, vække et frisk og ukueligt Mod paa at tage fat! Og paa hvad? Saa snart I for ramme Alvor spørger om det, saa ser I hele Landet fuldt af Opgaver.

Nej, det er for tidligt at gøre Status, hvad Aaret 1945 angaar. Brillerglassene bliver taagede af de sidste syv Maaneders Smaakævleri, Blækskyer, Udrensingsstøv, Humanistgraad, af alle de smaa og store stadigt løbende moralske og politiske Problemer og simpelthen af psykisk Reaktion. 4. og 5. Maj oplevede vi. Hvad skete da? Er det en Begivenhed, som bare hører dette Aar til? Nej, det er en mægtig og vidunderlig Hændelse, som vi i vort sejge Egeved af en Historie skal langt, langt tilbage for at finde Magen til. Og der var blødt og kæmpet og betalt for den i dyre Domme. Og dog ikke blødt og betalt dyrere, end at den skuffede unge Generation i Morgen gerne betalte dobbelt Pris, hvis det blev nødvendigt. Og naturligvis, det Døgn i Maj, som er og forbliver den største Oplevelse, de nulevende Generationer har at dele med hverandre, det bliver dog ikke gjort til Nul og Niks af Oldermændens Pyrrhusejre eller fordi der stadig hænger nogle fordærvede Mandariner i Toppen.

Der er Masser at gøre, at rette, reformere, bygge op. Masser at gøre! Den ærlige Indignation skal ikke fuse ud som en vaad Lunte, den skal brænde. Og hvad den er rettet mod, det ved man fra dette Blad og de andre Kampskrifter, der ikke er kørt økonomisk i Sænk. Men man maa ikke blive saa nærsynet, at man ikke ser, hvordan den store folkelige Frihedsbevægelses Sind og Moral, trods Modgang, alligevel politisk og socialt har sat smaa Stiklinger mange Steder i Partier og i Presse med faa indskrænkede Undtagelser.

Og i Kulturlivet, Fag, Erhverv, "i de nærmeste Krav", skal Sindet finde Frodigheden igen.

Trykt i "Frit Danmark" d. 4. januar 1946 og ikke siden genoptrykt.